

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Курбанова Земфира Ибрагимовна</i> КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА	10-18
<i>Норов Шухрат Сувонович</i> УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА	19-25
<i>Холхужаева Юлдуз Уралбоевна</i> XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ.....	26-31
<i>Ochilova Oydiyona Rahmiddinovna</i> O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI	32-35
<i>Ergashev Mavlon Eshniyozovich</i> CHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	36-40
<i>Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li</i> SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA)	41-44
<i>Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN O'RNI	45-50
<i>Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li</i> ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLUKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI SAFARI VA UNING NATIJALARI	51-55
<i>Нурметова Фазилат Илхомовна</i> ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИ.....	56-61
<i>Рахманова Мавлуда Эркин қизи</i> ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ.....	62-66

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Avlokulov Anvar Ziyadullayevich</i> HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH TARTIBI	67-71
<i>Исманов Иброхим Набиевич</i> ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА ИМКОНИЯТЛАР.....	72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИГА ТО'Г'РИДАН-ТО'Г'РИ ХОРИЙИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЈАЛБ ҚИЛИШНИНГ НУҚУҚИЙ ВА ИНСТИТУТСИОНАЛ АСОСЛАРИ 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ЎДУДЛАРИНИ БАҚҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАҚЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

АНТРОП ТАМОЙИЛ НАҚИДАГИ FАLSAFIY QARASHLARINING DINAMIKASI 98-102

Majitov Maxmud

МА'НАВИЙ ТАРБИЯНИНГ МА'РИФАТЛИ ШАХС РИВОЖИДАГИ О'РНИ 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

ВАРҚАРОР ЕКОТУРИЗМНИ ЯРАТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ТАБИАТ БИРЛАШИШИНИНГ ИЖТИМОИЙ-FАLSAFIY ИЖАТЛАРИ 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

АБУ АБДУЛЛОХ РУДАКИЙНИНГ АДАБИЙ – МА'НАВИЙ МЕРОСИ Г'АРБ ОЛИМЛАРИ ТОМОНИДАН О'РГАНИЛИШИ 113-119

Karimov Ulmasbek

ТАДБИРКОРЛИК FAOLIYATI VA TADBIRKOPLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING FАLSAFIY ИЖАТЛАРИ 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ЕТНИК-БАГ'РИКЕНГЛИК-МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ АСОСИЙ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА - YOSHLAR МА'НАВИЯТИГА ТА'СИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР 131-134

Яздонов Зиқирилло Шуқуриллович

МОВАРОУННАЎР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

ХИТОЙ ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДА НУРМАТ КАТЕГОРИЯСИНИ ИФОДАЛОВЧИ "МУРОЖААТ" ЛЕКСЕМАСИНИНГ ҚО'ЛЛАНИШИ 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

ДРАМАЛАРДА МЕТОФОРЛАРНИНГ СОТСИАЛ ХОСЛАНИШИ (ИНГЛИЗ ВА О'ЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА) 147-151

Atadjanova Sevara Bekmurotovna

САҲОНАТНОМА ЈАНРИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ТАРАҚҚИЙОТИ 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссагуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O‘ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA‘NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Hadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O‘ZBEK NASRIDA “O‘GAY ONA” OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG‘LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> “DIALEKT” VA “DIALEKTIZM” TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o‘g‘li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукирбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o‘g‘li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARNING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Quدراتovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАННО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

Received: 05 June 2024
Accepted: 15 June 2024
Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

FACILITIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THEIR TERRITORIES AND OPPORTUNITIES TO USE THEM

Umarov Abdurahob Tursunovich,

Dean of the Faculty of Economics, National University of Uzbekistan, Ph.D., Associate Professor

Abstract. The article discusses the relevance of sustainable development of the country's regions and its levers. The economic views of economists on sustainable development based on the use of the region's potential are analyzed. The dynamics of the size of protected areas in the regions of the country is analyzed. The level of investment activity in the regions of Uzbekistan was also assessed and problems in attracting investment were identified. Based on the research results, scientific proposals and recommendations were developed.

Key words: region, sustainable development, regional potential, territory, protected area, investment.

ЎУДУДЛАРИНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФЙДАЛАНИШ ИМКОНИАТЛАРИ

Умаров Абдувахоб Турсунович

Ўзбекистон Миллий университети, Иқтисодий факультети декани, и.ф.н., доцент

Аннотация. Мақолада мамлакат ҳудудларини барқарор ривожлантириш долзарблиги, унинг дастаклари ўрганилган. Иқтисодчи олимларнинг минтақа салоҳиятидан фойдаланиш асосида барқарор ривожлантириш бўйича иқтисодий қарашлари таҳлил қилинган. Ўзбекистонда ҳудудларни барқарор ривожлантириш дастаклари ва улардан фойдаланиш ҳолати баҳоланган. Мамлакатни вилоятлари кесимида муҳофаза қилинадиган ҳудудлар ҳажмини динамикаси таҳлил қилинган. Шунингдек, Ўзбекистон ҳудудларининг инвестицион фаоллик даражаси баҳоланган ҳамда инвестицияларни жалб қилишдаги муаммолар аниқланди. Тадқиқот натижалари бўйича илмий таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Минтақа, барқарор ривожланиш, минтақа салоҳияти, ҳудуд, муҳофаза ҳудуди, инвестиция.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N14>

Кириш. Ўзбекистоннинг ҳар бир минтақани ўзига хос ижтимоий-иқтисодий, табиий-иқлимий шароитларга эга бўлиб, уларнинг ҳеч бири бир бирига деярли ўхшамайди. Шу сабабли сўнгги йилларда мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ислохотлар ҳар бир минтақа кесимида манзилли тарзда муҳокама қилиниб, уларни амалга ошириш бўйича минтақавий дастурлар ишлаб чиқиб келинмоқда.

Янги Ўзбекистон шароитида мамлакатимиз иқтисодий-иқтисодий барқарор ривожлантиришда ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан жадал ривожлантиришга устуворлик қаратилиб келинмоқда. Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида "2022-2026 йилга мўлжалланган ҳудудларни комплекс ижтимоий-иқтисодий

ривожлантириш бўйича дастурлар асосида ҳар йили барча туман ва шаҳарнинг муаммо ва имкониятларини чуқур ўрганган ҳолда ҳудудлар кесимида тараққиёт дастурлари ишлаб чиқиш”[3] вазифасининг белгиланганлиги, кейинги йилларда ҳам мамлакатимиз иқтисодиётини барқарор ривожлантиришда ҳудудий ислоҳот дастурларига устуворлик қаратилишидан далолат беради.

Тадқиқот усуллари. Тадқиқот жараёнида гуруҳлаш, тизимли ёндашув, назарий ва амалий ўрганиш, анализ ва синтез, қиёсий таҳлил каби усуллардан фойдаланилган.

Адабиётлар таҳлили. А.И. Гаврилов[8] минтақа иқтисодий салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигига таъсир кўрсатувчи омилларни бозор, рақобат ва ишлаб чиқариш омиллари гуруҳини ажратиб кўрсатган бўлса, Н.И. Лапин ва Л.А. Беляевалар[9] эса анъанавий ва аттрактив (жалб қилувчи) омиллар гуруҳини ажратиб ўтишган. Минтақа иқтисодий салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигига таъсир кўрсатувчи бозор омиллари бу бозор конъюнктураси билан боғлиқ бўлган омиллар ҳисобланса, рақобат ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг рақобатбардошлиги кўрсаткичига таъсир кўрсатувчи, ишлаб чиқариш эса маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнлари ва уни ташкил этиш билан боғлиқ бўлган омиллардан иборат бўлади. Жумладан, анъанавий омиллар бу минтақанинг бошқа бир минтақага нисбатан рақобатбардошлик кўрсаткичини оширишга таъсир кўрсатувчи омиллар бўлса, минтақанинг бошқа бир минтақага нисбатан фарқли жиҳатлари, унинг афзалликлари аттрактив (жалб қилувчи) омиллар ҳисобланади.

Шу билан биргаликда, Н.А. Чижова ўз тадқиқотларида минтақа иқтисодий салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигига таъсир қилувчи омилларни таъсир доирасига кўра, “қаттиқ” ва “юмшоқ” омилларга ажратиб ўтган[10].

Иқтисодий адабиётда минтақа иқтисодий салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигига таъсир этувчи омиллар турли ёндашувлар асосида таҳлил қилинган. Жумладан, М.Н. Руденко фикрича, минтақа иқтисодий салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлиги тадқиқот объекти билан боғлиқ ҳолда эмас, балки комплекс ҳолда тадқиқ этилиши лозим. Чунки ҳар қандай омиллар минтақа иқтисодий салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигига маълум бир даражада ўз таъсирини ўтказиш хусусиятига эга ҳисобланади[11].

Таҳлил ва натижалар. Сўнгги йилларда мамлакатимизда ҳудудларни барқарор ривожланишини таъминлашда уларнинг молиявий мустақиллиги ва барқарорлигини таъминлашга устуворлик қаратилинмоқда. Жумладан, экологик вазият мураккаб бўлган, ривожланиш даражаси бошқа ҳудудларга нисбатан паст бўлган ҳудудларни давлат томонидан молиявий қўллаб-қувватлашнинг манзиллилигини ошириш, ҳудудларни комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлашда ҳудудий инвестицион дастурлар самарадорлигини ошириш ҳудудларни барқарор ривожлантиришнинг муҳим дастаклари ҳисобланмоқда.

1-жадвал

Ўзбекистонда ҳудудларни барқарор ривожлантириш дастаклари ва улардан фойдаланиш ҳолати[12]

№	Давлат томонидан тартибга солиш дастаклари	Йиллар		2022-2026 йй.
		1991-2016	2017-2021	

Молиявий-иқтисодий				
1	Бюджет-солиқ сиёсатини амалга ошириш	+++	++	+
2	Инвестиция дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш	++	+++	+++
3	Экологик вазият мураккаб, ривожланиш даражаси паст ҳудудларни қўллаб-қувватлаш	+	++	+++
Ташкилий-ҳуқуқий				
4	Ҳудудий дастурларни қабул қилиш	+	+++	++
5	Ҳудудий ривожланиш концепцияси ва стратегияларини қабул қилиш	-	+	++
6	Махсус зоналар ташкил этиш	+	+++	+++
7	Кластерлар ташкил этиш	-	++	+++
8	Ҳудудий бошқарув тизимида институционал ўзгаришларни амалга ошириш	+	+++	+++
Маҳаллий давлат бошқарув органларининг роли				
9	Маҳаллий ҳокимиятлар фаолияти самарадорлигини ошириш	+	++	+++
10	Маҳаллий бюджетларнинг даромад базасини мустаҳкамлаш, хорижий инвестицияларни жалб қилишда ваколатларни кенгайтириш	-	++	+++
11	Ҳудудий ривожланиш дастурларини маҳаллий ҳокимликлар томонидан тасдиқлаш	+	+	+++
Изоҳ: фойдаланилганлик даражаси				
“-“ – фойдаланилмаган;		“+” – паст даражада;		
“++” – ўрта даражада		“+++” – юқори даражада		

Шу билан биргаликда, хорижий инвестицияларни жалб қилишда маҳаллий ҳокимликларнинг ролини ошириш, ишлаб чиқилган ҳудудий ривожланиш дастурлари ва стратегияларига мувофиқ ҳудудлар иқтисодиёти тармоқларини кластеризациялаш, уларда махсус иқтисодий ҳудудларни ташкил этиш орқали ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан комплекс ривожланишни таъминлаш сўнгги йилларда мамлакатимизда устувор аҳамиятга эга бўлган ислоҳот йўналишлари сифатида баҳоланмоқда (1-жадвал).

1-жадвал маълумотлари таҳлили кўрсатишича, мамлакатимизда ҳудудларни барқарор ривожлантиришда давлат турли дастаклардан фойдаланиб келмоқда. Ушбу дастаклардан фойдаланиш даражаси йилдан-йилга ортиб, ҳудудлар барқарор ривожланишини таъминлашга қаратилган давлат дастурларининг манзиллигини ошириш имконини бермоқда.

Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг “Махсус иқтисодий зоналар тўғрисида”ги Қонуни[1]нинг қабул қилиниши ҳудудларда махсус зоналар фаолиятини

тубдан такомиллаштириш имконини берди. Ушбу қонунни амалиётга жорий этилиши натижасида мамлакатимиз ҳудудларида жойлашган эркин иқтисодий зоналарда умумий қиймати 2,6 млрд. долл.лик жами 453 та лойиҳа амалга оширилиб, 36 мингга яқин янги иш ўринлари яратилди. Шу билан биргаликда, кичик саноат зоналарида умумий ҳажми 5,0 трлн. сўмлик 1 497 та лойиҳа ишга туширилиб, 36 мингдан зиёд аҳолининг бандлиги таъминланди[7]. Мамлакатимизда бу турдаги ҳудудларни барқарор ривожлантиришга қаратилган ислоҳотларни амалга оширилиши вилоятларда тадбиркорлик ташаббуслари ва лойиҳаларини жадал амалга оширишни ташкил этиш, аҳоли билан мулоқот тизимини йўлга қўйиш, аҳоли турмуш даражаси ва бандлигини ошириш, ҳудудларни жадал ва комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришни таъминлаш имконини берди.

Сўнгги йилларда мамлакатда ҳудудлар иқтисодиётини барқарор ривожлантиришга қаратилган кенг қўламли давлат дастурларини амалга оширилиши ўз навбатида уларнинг самарадорлик кўрсаткичларини баҳолаш заруриятини вужудга келтирди. Шунингдек, мамлакатда ҳудудларни барқарор ривожлантиришнинг ҳозирги ҳолатини аниқлаш орқали ўрта ва узоқ муддатли истиқболга мўлжалланган мақсадли давлат ва ҳудудий дастурларни ишлаб чиқиб, уларни зудлик билан амалга ошириш, соҳада юзага келаётган ижтимоий-иқтисодий муаммоларни бартараф этишнинг таъсирчан механизми шаклланмаганлиги ҳам ҳудудлар кесимида барқарор ривожланиш кўрсаткичлари самарадорлигини баҳолаш тизимини жорий этиш лозимлигидан далолат беради.

Шу сабабли мамлакатда ҳудудларни барқарор ва жадал ривожлантириш учун уларнинг комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожланишини, табиий хом ашё ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини, иқтисодий ва инвестициявий салоҳиятини, шунингдек, ҳудудларнинг бошқа қиёсий устунликларини баҳолашнинг ягона тизими жорий жорий этилди. Мамлакатимизда ҳудудларни барқарор ривожлантириш самарадорлигини баҳолашга қаратилган давлат дастурлари самарадорлиги “Рейтинг кўрсаткичлари асосида ҳудудлар ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасини баҳолаш тартиби тўғрисида”ги Низомга асосланган ҳолда баҳоланади. Унга кўра, мамлакатда ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг рейтинги статистик кўрсаткичлари ва сўровномалар натижалари асосида баҳоланиб, қуйидаги йўналишларни қамраб олади:

- барқарор ва мутаносиб иқтисодий тараққиётни таъминлаш, иқтисодий ислоҳотлар самарадорлиги;
- янги иш ўринлари яратиш, ишсизликни камайтириш ва меҳнат бозори самарадорлигини таъминлаш;
- ижтимоий хизматлардан фойдаланиш имкониятларини ошириш ва аҳоли турмуш сифатини яхшилаш;
- аҳоли ва бизнес учун зарур шарт-шароитлар яратиш, ишлаб чиқариш инфратузилмасининг барқарорлиги ҳамда ишончилигини таъминлаш;
- ҳудудларнинг рақобатбардошлик даражасини ошириш, уларнинг иқтисодиётини янада диверсификация қилиш;
- ишбилармонлик муҳити сифатини яхшилаш, тадбиркорликни доимий қўллаб-қувватлаш ва жадал ривожлантириш;

- ҳудудларнинг молиявий мустақиллигига эришиш ҳамда банк-молия соҳасини ривожлантириш;

- маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фуқаролар мурожаатлари билан ишлаш самарадорлиги ва маълумотларнинг очиқлигини ошириш[6].

Ушбу Низомга кўра, “рейтинг кўрсаткичлари – ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасини баҳолаш учун фойдаланиладиган сифат ва миқдор кўрсаткичлари ҳамда сўровлар натижалари тизими”[6] ҳисобланса, “рейтинг эса - рейтинг кўрсаткичлари бўйича ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ҳолатини баҳолаш орқали ҳудудларнинг рейтинг ўрнини аниқлаш”[6] ни англатади. Низомга мувофиқ, ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ҳолати рейтингини баҳолашда зарур бўладиган кўрсаткичларни шакллантириш қуйидаги икки босқичда амалга оширилади:

биринчи босқичда – ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ҳолатини баҳолаш учун статистик кўрсаткичлар асосида баҳоланадиган қуйидаги саккизта устувор йўналиш белгиланади:

- иқтисодий ривожланиш ва самарадорлик;

- меҳнат бозори самарадорлиги;

- ижтимоий хизматлардан фойдаланиш имконияти ва сифати;

- инфратузилмадан фойдаланиш имконияти ва унинг ривожланганлиги;

- иқтисодиётнинг рақобатбардошлиги ва диверсификация қилинганлиги;

- ишбилармонлик муҳити сифати ва тадбиркорликни ривожлантириш;

- молиявий мустақиллик, банк-молия соҳасининг ривожланиши;

- маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фуқаролар мурожаатлари билан ишлаш самарадорлиги ва маълумотларнинг очиқлиги;

иккинчи босқичда эса, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳри, туманлар ва шаҳарлардаги ижтимоий-иқтисодий аҳвол тасдиқланган методология асосида қуйидагиларни аниқлаш мақсадида алоҳида сўровлар ўтказиш орқали баҳоланади:

- аҳолининг ижтимоий ўзини ҳис этиши ва турмуш сифати;

- тадбиркорлар ва инвесторлар учун ишбилармонлик муҳитининг ҳолати;

- жамиятнинг ислохотларга ишончи даражаси ҳамда давлат бошқаруви ва маҳаллий ҳокимият институтларининг сифати[6].

Ҳудудларни барқарор ривожлантириш мақсадида амалга оширилаётган ислохотларда қишлоқ хўжалиги салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини оширишга ҳам устуворлик қаратилиб келинмоқда. Жумладан, 2017-2021 йилларда қишлоқ хўжалиги соҳасида амалга оширилган мақсадли давлат дастурларида соҳага инновацияларни жорий этишни рағбатлантириш, қишлоқ хўжалигида юқори қўшилган қийматни яратиш имконини берувчи агрокластерлар фаолиятини ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга бўлди. Амалга оширилган ислохотлар натижасида 2017-2021 йилларда ҳудудлар қишлоқ хўжалиги соҳасида 400 тадан ортиқ замонавий агрокластерлар фаолияти йўлга қўйилди.

Республиканинг экологик вазияти мураккаб ва ривожланишдан ортда қолган ҳудудларини барқарор ривожланишини таъминлашда уларга қўшимча молиявий ресурслар ажратиш, мазкур ҳудудларда яшаётган аҳоли учун турли имтиёзлар тақдим этишга устуворлик қаратилди. Жумладан, мамлакатимизнинг иқлим ва экологик

вазияти мураккаб ҳисобланган Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилоятларида истиқомат қилувчи аҳолининг турмуш фаровонлигини яхшилашга қаратилган 2017-2021 йилларга мўлжалланган Оролбўйи минтақасини ривожлантириш дастурининг қабул қилиниши натижасида, ҳудудларга инвестициялар жалб қилиш, янги иш ўринлари яратиш, сув таъминоти тармоқларини янгидан қуриш, уларни модернизациялаш, тиббий хизматлар сифати ва қамров даражасини ошириш, аҳоли учун арзон уй-жойлар қуриш, аҳоли яшаш пунктларини зарур инфратузилма билан таъминлаш каби ислохот дастурларига устуворлик қаратилди[4]. Шу билан биргаликда, Оролбўйи минтақасидаги мазкур ҳудудларни барқарор ривожланишини таъминлаш мақсадида амалга оширилаётган давлат дастурини молиялаштириш учун 2021 йилда давлат бюджети ҳисобидан 200 млрд. сўм, ҳудудларда тиббий хизматлар сифати ва қамров даражаси ошириш, маҳаллий аҳолининг генофондини асраш учун 14 млрд. сўм маблағ ажратилган[2].

2-жадвал

Ўзбекистон вилоятлари кесимида муҳофаза қилинадиган ҳудудлар ҳажми, минг гектарда[15]

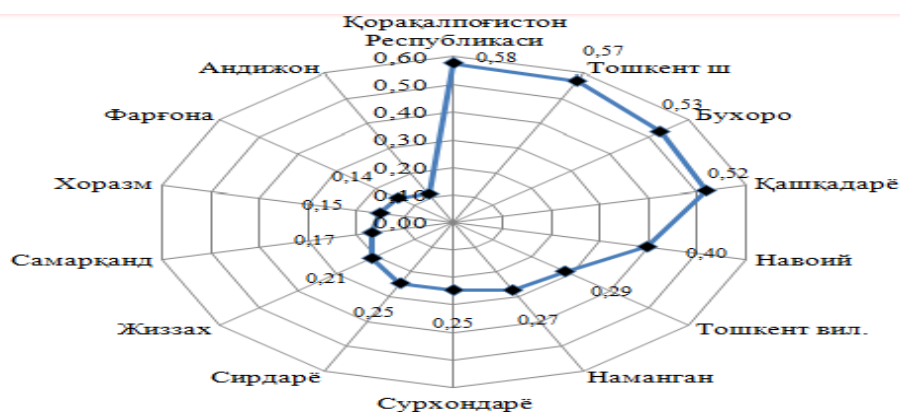
Ҳудудлар	2011 й	2016 й	2022 й	Ўзгариш +/-
Ўзбекистон Республикаси	823,2	885,5	1570,6	747,4
Қорақалпоғистон Республикаси	6,5	68,7	700,2	693,7
Андижон	0	0	0	-
Бухоро	16,5	16,5	16,5	-
Жиззах	68,5	68,5	68,5	-
Қашқадарё	84,9	84,9	84,9	-
Навоий	0	0	0	-
Наманган	0	0	0	-
Самарқанд	2,4	2,4	2,4	-
Сурхондарё	23,8	23,8	23,8	-
Сирдарё	0	0	0	-
Тошкент	610,3	610,4	642,3	32,0
Фарғона	0	0	0	-
Хоразм	10,3	10,3	32	21,7
Тошкент ш.	0	0	0	-

Таҳлилларга кўра, Оролбўйи минтақасида муҳофаза қилинадиган ҳудудлар ҳажми ортиб бормоқда. Жумладан, Қорақалпоғистон Республикасида бу турдаги ҳудудларнинг ҳажми Орол дарёсининг қуриб бораётганлиги сабабли йилдан йилга жадал ортиб, 2011 йилда 6,5 минг гектарга тенг бўлган бўлса, 2022 йилга келиб бундай ҳудудлар ҳажми 700,2 минг гектарни ташкил этди. Ўрганилаётган даврда Хоразм вилоятида муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар ҳажми 3,1 марта ортиб, мос равишда 10,3 минг гектардан 32,0 минг гектарга етганлигини кузатишимиз мумкин бўлади.

Шуни ҳам таъкидлаб ўтиш жоизки, Андижон, Навоий, Наманган, Сирдарё, Фарғона вилоятлари ва Тошкент шаҳрида муҳофаза қилинадиган ҳудудлар мавжуд эмас (2-жадвал).

Ўзбекистон, жумладан, унинг ҳудудларини барқарор ривожланиш кўрсаткичларига эришишида инвестициялар муҳим аҳамият касб этади. Мамлакатимизнинг инвестицион жозибadorлиги унинг халқаро рейтинглардаги ўрни билан баҳоланади. Ўзбекистон бизнес юритиш осон бўлган мамлакатлар рейтингда 69 ўринни, бизнесда солиқ юкмаси рейтингда 12 ўринни, қонун устуворлиги рейтингда эса 7 ўринни эгаллайди[9]. Ушбу ҳолат мамлакатимизнинг инвестицион жозибadorлигини йилдан йилга яхшиланиб бораётганлигидан далолат беради.

Мамлакатимиз ҳудудларини барқарор ривожланишини таъминлашга қаратилган инвестиция дастурлари ҳудудлардаги ижтимоий ва бозор инфратузилмасини ривожлантириш, ушбу соҳадаги мавжуд муаммоларни самарали ҳал этиш, ишлаб чиқариш инфратузилмаларини мақсадли ривожлантириш, аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш, канализация тармоқларини таъмирлаш ва қуриш, мелиорация объектларини таъмирлаш каби устувор йўналишларда[5] амалга оширилиб келинмоқда.

3-расм. Ўзбекистон ҳудудларининг инвестицион фаоллик даражаси (коэффициентлар 0-1 шкалада)[14]

Ҳудудлар иқтисодиётига жалб этилган инвестицияларнинг ҳажми ва улардан фойдаланиш самарadorлиги кўрсаткичларига асосланган инвестицион фаоллик даражаси маълумотлари таҳлиliga кўра, 2017-2021 йилларда Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри, Бухоро, Қашқадарё вилоятларининг инвестицион фаоллик даражаси бошқа ҳудудларга нисбатан юқори бўлганлиги аниқланди (3-расм).

Сўнгги беш йил ичида ўсиш суръатларини кўрадиган бўлсак, 2019 йилда 138,1 % га етган, 2020 йилда турғун ҳолатда бўлган – 95,6 % ни ташкил этган, 2021 йилда кўпайиб – 102,9 % кузатилди, ҳозирги давргача яна ўсиш тенденциясига эга бўлиб – 122,1 % ни ташкил этди. 2023 йилнинг январь-декабрь ойларида жами инвестициялар ҳажмида, марказлашган молиялаштириш манбалари ҳисобидан молиялаштирилган асосий капиталга инвестицияларнинг улуши, 2022 йилга нисбатан 3,0 % пунктга камайиб, 12,7 % ни ёки 44,8 трлн. сўмни ташкил этди. Мос равишда, марказлашмаган молиялаштириш манбалари ҳисобидан 307,3 трлн. сўм ёки жами инвестицияларнинг 87,3 % инвестициялари ўзлаштирилиб, 2022 йилга нисбатан 3,0 % пунктга кўпайди.

Худудлар кесимида асосий капиталга инвестициялар ўзлаштирилиши бўйича ўтган йилнинг мос даврига нисбатан энг юқори ўсиш суръати 148,8 % ни қайд этиб, Жиззах вилоятида кузатилди. Ушбу натижани автомобил ишлаб чиқаришини ташкил этиш, базальтдан минерал плиталар ишлаб чиқариш, 220 МВт қувватли қуёш электростанцияси қурилиши каби йирик лойиҳаларга инвестицияларни ўзлаштириш билан изоҳлаш мумкин. Шунингдек, Сурхондарё вилоятида ҳам юқори ўсиш суръати кузатилиб, 2022 йилга нисбатан 145,4 % ни ташкил қилди.

Бу ҳудудда “Мустақилликнинг 25 йиллиги” конида геология-қидирув ишларини амалга ошириш ва маҳсулотни тақсимлашга оид битим асосида конни ўзлаштириш, газ-кимё комплекси қурилиши ва қуввати 457 МВт бўлган қуёш электр станцияси қурилиши каби йирик инвестиция лойиҳалари амалга оширилмоқда. Навоий вилоятида асосий капиталга инвестициялар ҳажмининг 2022 йилга нисбатан 133,6 % га ўсиши, авваламбор қуввати 500 МВт бўлган шамол электр станцияси қурилиши, олтин конларини қайта ишлаш ва қазиб чиқариш мажмуаси қурилиши билан боғлиқ. 2023 йилнинг январь-декабрь ойларида жами асосий капиталга ўзлаштирилган инвестицияларнинг асосий қисми, яъни 55,7 % и республиканинг беш ҳудудида, жумладан, Тошкент шаҳрида – 19,3 %, Тошкент вилоятида – 12,6 %, Самарқанд вилоятида – 7,6 %, Бухоро вилоятида – 8,9 % ҳамда Навоий вилоятида – 7,3 % инвестициялар ўзлаштирилди. 2023 йилнинг январь-декабрь ойларида аҳоли жон бошига ҳисобланган асосий капиталга ўзлаштирилган инвестициялар ҳажми бўйича юқори кўрсаткичлар Навоий вилоятида – 24 278,9 минг сўм (ёки 2022 йилга нисбатан таққослаганда – 131,0 %), Тошкент шаҳрида – 22 644,8 минг сўм (ёки 107,2 %) ва Сирдарё вилоятида – 16 954,7 минг сўм (ёки 111,6 %) миқдорида қайд этилди[15].

Бугунги кунда мамлакатимиз ҳудудларига инвестицияларни жалб қилишда қуйидаги муаммолар мавжудлиги аниқланди:

- ҳудудларда ёқилғи-энергетика таъминоти инфратузилмасининг ривожланиши ҳолатидаги муаммолар;

- ҳудудларда юқори малакали кадрлар, жумладан, тадбиркорлик субъектларининг етарли даражадаги билим, кўникма ва малакаларга эга эмаслиги;

- банк-молия ва суғурта тизимининг тўлиқ бозор иқтисодиёти талабларига мос эмаслиги.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, республикамиз ҳудудларида амалга оширилаётган ҳудудларни барқарор ривожлантириш дастурлари бугунги кунда ўз самарасини кўрсатмоқда. Жумладан, кейинги йилларда ҳудудларни барқарор ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган давлат дастурларини ишлаб чиқиш ва уларни амалга оширилишида махсус зоналар, кластерлар, инновацион саноат тармоқлари, ақлли қишлоқ хўжалиги фаолиятини рағбатлантиришга устуворлик қаратилиши мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз. Бу орқали узоқ муддатли истиқболда республикамиз ҳудудларини барқарор ривожлантириш бўйича кўзланган стратегик мақсадларга ўз муддатидан илгари эришиш имкониятлари яратилади.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Махсус иқтисодий зоналар тўғрисида”ги ЎРҚ-604-сонли Қонуни. 17.02.2020 й. <https://lex.uz/docs/4737511>

2. Ўзбекистон Республикасининг “2021 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисида”ги ЎРҚ-657-сонли Қонуни. 25.12.2020 й. <https://lex.uz/docs/5186044>
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон фармони, 28.01.2022 й. <https://lex.uz/docs/5841063>
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2017-2021 йилларда Оролбўйи минтақасини ривожлантириш давлат дастури тўғрисида”ги ПҚ-2731-сон қарори. 18.01.2017 й. <https://lex.uz/docs/3099705>
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасининг 2019 йилга мўлжалланган инвестиция дастурларини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4067-сонли қарори. 19.12.2018 й. <https://lex.uz/docs/4117465>
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришни рейтинг баҳолаш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПҚ-4702-сон қарорига 1-илова, 01.05.2020 й. <https://lex.uz/docs/4803531>
7. Президент Ш.М. Мирзиёев бошчилигида эркин иқтисодий зоналар ва кичик саноат зоналарида амалга оширилаётган инвестиция лойиҳалари муҳокамаси юзасидан ўтказилган йиғилиш материаллари. 27.04.2021 й. <https://president.uz/uz/lists/view/4308>
8. Гаврилов А.И. Региональная экономика и управление. – М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 239 с.
9. Лапин Н.И., Беляева Л.А. Регионы в России: социокультурные портреты регионов в общероссийском контексте. / Монография. – М.: Academia, 2009. – 807 с.
10. Чижова Н.А. К вопросу о социально-экономическом потенциале региона: теоретический аспект // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2013. – с. 109-112
11. Руденко М.Н. Классификация факторов развития и реализация экономического потенциала регионов с позиции социокультурного подхода. Российское предпринимательство. Том 18, № 15, август 2017. – с. 2215-2230.
12. Содиков А.М., Отабоев Ш. Худудлар ривожланишини давлат томонидан тартибга солиш (Ўзбекистон мисолида). Iqtisodiyot: tahlillar va prognozlar. № 7-8. Ноябрь-Декабрь 2020. б. 8-17.
13. Ўзбекистонга инвестиция киритиш нима учун керак? Ўзбекистон Республикаси инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги хузуридаги Хорижий инвестицияларни жалб этиш агентлиги <http://invest.gov.uz/uz>
14. Валиев Б.Б. Ўзбекистонда худудлар иқтисодиётини барқарор ривожлантиришда инвестиция салоҳиятини ошириш механизми. Иқт. фан. док. (DSc) дисс. автореф. Тошкент – 2021 й. 80 б. маълумотлари асосида тузилган
15. Ўзбекистон Республикаси Президенти хузуридаги Статистика агентлигининг “Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати” 2023 йил январь-декабрь. www.stat.uz

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).